

Від закінчення воєнного стану до початку післявоєнних виборів: законодавчі та організаційні ВИКЛИКИ

ОЛЬГА КОЦЮРУБА

старша радниця з юридичних питань
Громадянської мережі ОПОРА

біла книга

СТРУКТУРА

- 1.** Встановлення неможливості проведення виборів і референдумів на окремих територіях.
- 2.** Виборча система і територіальна організація виборів.
- 3.** Реєстрація виборців.
- 4.** Висування і реєстрація кандидатів.
- 5.** Забезпечення збалансованого представництва жінок та чоловіків в парламенті.
- 6.** Адміністрування виборів.
- 7.** Інформаційне забезпечення виборів та передвиборна агітація.
- 8.** Фінансування виборчих кампаній.
- 9.** Підготовка до голосування, проведення голосування, підрахунок голосів та встановлення підсумків голосування/результатів виборів.
- 10.** Оскарження порушень та відповідальність.

правова природа та регулювання

ВИКЛИКИ. РЕКОМЕНДАЦІЇ

Виклики, пов'язані з правовим регулюванням повоєнних виборів:

- пропущені конституційні строки;
- черговість проведення виборів;
- порядок їх призначення;
- тривалість голосування.

Одночасне проведення виборів потребуватиме узгодження строків виборчого процесу та передвиборчої агітації, узгодження процедур.

Вирішення — через прийняття законодавчого акту одноразової дії.

▲ **неможливість проведення виборів на окремих територіях**

ВИКЛИКИ

Через наслідки війни вибори не можуть бути належно проведені **на всіх територіях**. Законодавець має встановити **чіткі критерії неможливості проведення виборів на окремих територіях, передбачити механізм прийняття таких рішень** і забезпечити можливість їх регулярно переглядати.

Території, де можливість проведення виборів може бути поставлена під сумнів (за законопроектом 2021 року, висновком Венеційської комісії та Постановою ЦВК від 27 вересня 2022 року):

- території, прилеглі до лінії зіткнення;
- території, прилеглі до окупованих територій (тобто мають з ними адміністративну межу);
- території, які зазнали безпосереднього негативного впливу збройних формувань росії;
- території, прилеглі до державного кордону з росією або білоруссю.

▲ виборча система і територіальна організація виборів

Слід підвищити відкритість пропорційної виборчої системи шляхом відмови від 9 гарантованих мандатів у загальнодержавному списку партії та зменшення бар'єру для просування кандидата у регіональному списку з 25% до 5% або 10%.

Важливо переглянути адміністративно-територіальний устрій на основі нових реалій, створити додаткові виборчі дільниці для внутрішньо переміщених осіб та українців за кордоном.

реєстрація виборців

ВИКЛИКИ

- Державний реєстр виборців (ДРВ) потребує оновлення через масштабне переміщення громадян, брак інформації про громадян на окупованих територіях і про тих, хто виїхав за кордон.
- Іншими викликами є відсутність незалежного регулярного аудиту ДРВ і низька автоматизація процесу оновлення його бази.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

- Запровадити регулярний незалежний аудит ДРВ.
- Забезпечити оновлення ДРВ з урахуванням масштабного переміщення виборців.
- Автоматизувати обмін даними з іншими державними реєстрами.
- Посилити кадрове і ресурсне забезпечення органів ведення ДРФ.

▲ висування та реєстрація кандидатів

РЕКОМЕНДАЦІЇ

- Зараховувати період вимушеного перебування громадян за межами України під час дії правового режиму воєнного стану до строку проживання на території України — за аналогією до навчання та лікування.
- Забезпечити комплексне інформування виборців про факти колабораційної діяльності кандидатів, а питання люстрації врегулювати на рівні закону з дотриманням вимог Конституції України та міжнародних стандартів.
- Зменшити розмір грошової застави на виборах і підвищити правову визначеність процедур реєстрації кандидатів.

гендерна рівність

ВИКЛИКИ

Попри прогресивні зміни у Виборчому кодексі України та законодавстві про політичні партії, партії все ще мають можливість скасовувати реєстрацію кандидаток після затвердження списків або змушувати їх відмовлятися від мандатів. Законодавство не створює належних стимулів для забезпечення збалансованого представництва жінок у керівних органах політичних партій.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

- Посилити фінансові стимули для політичних партій, які забезпечують рівне представництво жінок і чоловіків.
- Посилити контроль за дотриманням гендерних квот.
- Передбачити заміщення депутатів у загальнодержавному (закритому) списку кандидатами тієї ж статі.

адміністрування виборів

РЕКОМЕНДАЦІЇ

- Посилити гарантії незалежності Центральної виборчої комісії шляхом уточнення підстав для дострокового припинення повноважень її членів та припинення всього складу Комісії.
- Запровадити обов'язкове навчання для членів виборчих комісій.
- Розширити використання електронних сервісів для документообігу в комісіях.
- Обмежити можливість партій і кандидатів відкликати членів виборчих комісій.
- Центральній виборчій комісії та окружним виборчим комісіям — надати можливість гнучко визначати максимальний і мінімальний склад виборчих комісій.

інформаційне забезпечення та агітація

РЕКОМЕНДАЦІЇ

- Комплексно врегулювати політичну рекламу в традиційних та онлайн-медіа на основі стандартів ЄС.
- Створити механізми протидії дезінформації, забезпечити прозорість фінансування передвиборної агітації.
- Розмежувати агітацію й інформаційне висвітлення діяльності органів влади і посадових осіб.
- Заздалегідь до початку першого після війни виборчого процесу припинити трансляцію телемарафону “Єдині новини”.
- Чітко і якомога раніше розмежувати на рівні закону контрольні повноваження Центральної виборчої комісії, Національного агентства з питань запобігання корупції, Національної ради з питань телебачення і радіомовлення.

фінансування виборчих кампаній

РЕКОМЕНДАЦІЇ

- Закріпити провідну роль Національного агентства з питань запобігання корупції у здійсненні контролю в сфері виборчих фінансів.
- Забезпечити подання всіх типів звітів на всіх типах виборів і референдумів в електронній формі через Реєстр POLITDATA.
- Встановити пропорційні, ефективні й стримуючі санкції за порушення під час фінансування виборчих кампаній.

▲ підготовка до голосування, підрахунок голосів, встановлення підсумків та результатів

Суттєве зростання кількості внутрішньо переміщених осіб в Україні та виборців за кордоном вимагає значного розширення й перегляду мережі виборчих дільниць.

Без стабілізації безпекової ситуації процес голосування для військовослужбовців і мешканців найбільш постраждалих регіонів залишатиметься під загрозою і вимагатиме додаткових зусиль.

Водночас через російську агресію суттєво збільшилася кількість осіб з інвалідністю, що потребує істотного розширення механізмів забезпечення доступності виборчих дільниць.

▲ оскарження порушень та відповідальність

ВИКЛИКИ

Система оскарження виборчих спорів і притягнення до відповідальності залишалася недостатньо ефективною ще до повномасштабного вторгнення росії в Україну.

Необхідно посилити відповідальність за порушення виборчого законодавства, забезпечити якісну підготовку суддів і правоохоронців, а також врегулювати механізми розслідування порушень, які відбуваються за межами країни.

▲ оскарження порушень та відповідальність

РЕКОМЕНДАЦІЇ

- Посилити відповідальність за виборчі порушення.
- Забезпечити якісну підготовку суддів і правоохоронців для розгляду виборчих спорів.
- Налагодити міжнародну співпрацю правоохоронних органів у питаннях розслідування порушень виборчого законодавства України за кордоном.
- Уніфікувати процедури оскарження, що сприятиме підвищенню ефективності та прозорості виборчого процесу.

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!